

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงบรรยาย (Descriptive Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา และสภาพแวดล้อมของวิทยาลัย กับภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข และศึกษาตัวแปรที่สามารถร่วมกันทำนายภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยมี อายุ ลำดับบุตรในครอบครัว รายได้ของครอบครัว ชั้นปี เกรดเฉลี่ยสะสม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนกลาง กิจกรรมวิชาการ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมการเมือง สภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต สภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งมีชีวิต และสภาพแวดล้อมทางจิตสังคมของวิทยาลัยพยาบาลเป็นตัวพยากรณ์ โดยให้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 320 คน ซึ่งได้จากการทำสำมะโนติดจากนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และ 4 วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ทั่วประเทศ โดยใช้แบบทดสอบสังคมมิติ และแบบสอบถามอีก 2 ชุด ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของแบบสอบถามจากผู้ทรงคุณวุฒิ 8 ท่าน หาความเที่ยงของแบบสอบถามโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC⁺ ในการคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ค่าความสัมพันธ์ (ไคสแควร์) วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นตอน และสร้างสมการทำนายภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ ลำดับบุตรในครอบครัว รายได้ของครอบครัว ชั้นปี และเกรดเฉลี่ยสะสม นักศึกษาพยาบาลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนทั้งสิ้น 320 คน ส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 21-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 87.50 ลำดับบุตรในครอบครัว เป็นบุตรคนโต หรือบุตรคนเดียวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.80 รายได้ของครอบครัวส่วนใหญ่มีรายได้ตั้งแต่ 6,000.00 - 12,999.00 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 45.00 ชั้นปีที่ศึกษา คือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และ 4 ซึ่งมีจำนวนใกล้เคียงกัน ชั้นปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 52.80 ชั้นปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 47.20 ส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ยสะสม 2.00 - 2.99 คิดเป็นร้อยละ 61.90

2. การศึกษาภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีภาวะผู้นำโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.72$) เมื่อพิจารณารายหมวด พบว่า สมรรถนะเชิงจริยธรรม สมรรถนะเชิงการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สมรรถนะด้านบุคลิกภาพ สมรรถนะเชิงวิชาชีพ และสมรรถนะเชิงบริหาร อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.11$ 4.05 3.80 3.76 และ 3.66 ตามลำดับ) สมรรถนะด้านความรู้และสติปัญญา และสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$ และ 3.04 ตามลำดับ)

3. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา และสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล กับภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ได้ข้อค้นพบตามสมมติฐาน ดังนี้

3.1) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า เกรดเฉลี่ยสะสมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล ($r = .14$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ส่วนอายุ ลำดับบุตรในครอบครัว รายได้ของครอบครัว และชั้นปี ไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1

3.2) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา กับภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2

3.3) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง สภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล กับภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3

4. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณและสหสัมพันธ์พหุคูณ ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา และสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล กับภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า

ตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคล การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา และสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล ที่สามารถร่วมกันทำนายภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข มี 2 ตัวแปร จากตัวแปรที่นำมาศึกษาทั้งหมด 7 ตัวแปร ซึ่งร่วมกันทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ สภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา โดยสามารถทำนายความแปรปรวนของภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ได้ร้อยละ 16.51 ($R^2 = .1651$) ซึ่งตอบสนองสมมติฐานข้อที่ 4 เพียง 2 ตัวแปร

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่า ตัวพยากรณ์ที่มีค่า Beta สูงสุด คือ สภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล (Beta = .3743) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา (Beta = .1052) ตามลำดับ ซึ่งหมายถึง สภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล มีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการทำนายภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา ดังนั้นจึงสร้างสมการทำนายภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล ในรูปคะแนนดิบ และคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ

$$Y = 196.0917 + .7531 \text{ SUR} + .5568 \text{ ACT}$$

สมการในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z = .3743 \text{ SUR} + .1052 \text{ ACT}$$

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย จะนำเสนอเรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยจะแยกการอภิปรายออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัด กระทรวงสาธารณสุข

จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาลโดยรวมอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.72 โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายหมวดแล้ว พบว่า สมรรถนะเชิงจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 4.11 รองลงมาได้แก่ สมรรถนะเชิงการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.05 สมรรถนะด้านบุคลิกภาพ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.80 สมรรถนะเชิงวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.76 สมรรถนะเชิงบริหาร มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.66 ส่วนภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล ในหมวดที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ สมรรถนะด้านความรู้และสติปัญญา มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.36 และ สมรรถนะการใช้เทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 3.04

จะเห็นได้ว่าสมรรถนะเชิงจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงว่า ในการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ ได้มีการปลูกฝังให้นักศึกษาพยาบาลเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูง เนื่องจาก วิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ต้องปฏิบัติกับเพื่อนมนุษย์ ทั้งนี้เพราะ การปฏิบัติการพยาบาล เป็นการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสุขภาพในแง่ของ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสุขภาพ และการรักษาพยาบาลที่ให้กับผู้ป่วย ตลอดจนคนปกติ เพื่อคงไว้ซึ่งสุขภาพอันดี และป้องกันความเจ็บป่วยหรือความพิการที่จะเกิดขึ้นต่อไปแก่ตนเองและผู้อื่น การปฏิบัติการพยาบาล จำเป็นต้องอาศัยจริยธรรมเป็นตัวควบคุมความประพฤติของผู้ปฏิบัติ และประการสำคัญจริยธรรมจะ ช่วยเพิ่มคุณภาพการปฏิบัติการพยาบาล (วันทนา ถิ่นกาญจน์, 2539) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของวิชาชีพการพยาบาล ซึ่งจริยธรรมไม่สามารถถูกตัดออกจากวิชาชีพการพยาบาลได้ เพราะ (ลิวลี ศิริใจ, 2536) จริยธรรมเป็นสิ่งประกันความเชื่อถือที่สังคมให้กับพยาบาล จริยธรรมเป็นเสมือนเกราะและอาวุธในการป้องกันตน และจริยธรรมเป็นเกียรติยศอภินิหารอันงดงามของวิชาชีพการพยาบาล

ในเรื่องของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งปัจจุบันโลกมนุษย์เราได้วิวัฒนาการขึ้นมาเป็นลำดับ กิจการต่าง ๆ ทุกด้านเจริญขึ้นกว่าแต่ก่อนมากมาย เทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศ จึงมีความจำเป็นมากในสังคมปัจจุบัน ดังนั้นการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ ต้องนำวิธีการเรียนการสอนที่ทันสมัย

และเป็นสากล มาให้กับนักศึกษาพยาบาล เพื่อที่วิชาชีพการพยาบาลในประเทศไทย จะได้ทัดเทียมสู่ระดับสากลได้

ตอนที่ 2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา และสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล กับภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ลำดับบุตรในครอบครัว รายได้ของครอบครัว ชั้นปี และเกรดเฉลี่ยสะสม กับภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล พบว่า เกรดเฉลี่ยสะสมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับภาวะผู้นำนักศึกษาพยาบาล แสดงว่า นักศึกษาพยาบาลที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมสูง จะมีภาวะผู้นำสูงด้วย เนื่องจาก เกรดเฉลี่ยสะสมบ่งบอกถึง ความรู้และสติปัญญา บุคคลที่จะเป็นผู้นำได้ต้องเป็นบุคคลที่มีสติปัญญาดี (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีในกลุ่ม Trait Theories ที่ได้กำหนดบุคลิกลักษณะที่บ่งบอกความเป็นผู้นำ คือมีความเฉลียวฉลาด (กวี วงศ์พูน, 2539)

ส่วนปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ลำดับบุตรในครอบครัว รายได้ของครอบครัว และชั้นปี ไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำนักศึกษาพยาบาล เนื่องจากในการวิจัยนี้ กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 และ 4 ซึ่งมีอายุใกล้เคียงกันมาก มีอายุเฉลี่ย 21.38 ปี และจำนวนผู้นำของนักศึกษารองทั้ง 2 ชั้นปีมีจำนวนใกล้เคียงกัน ไม่มีความแตกต่างของตัวแปร ผลการวิจัยจึงไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนลำดับบุตรในครอบครัว จากการวิจัยนี้ไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำนักศึกษา เนื่องจาก ในข้อความของแบบสอบถามผู้วิจัยแบ่งลำดับบุตรไม่ชัดเจน ได้แก่ บุตรคนโตหรือบุตรคนเดียว บุตรคนกลาง และบุตรคนสุดท้อง

การศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่าง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษากับภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์ กับภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการวิจัยนักศึกษาพยาบาลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา ดังนี้ นักศึกษาพยาบาลมีความต้องการในการทำกิจกรรมนักศึกษามาก และอยากให้วิทยาลัยพยาบาล ให้การสนับสนุนนักศึกษา ทำกิจกรรมนักศึกษามากกว่านี้ และสอดคล้องกับ ลำเนาวิ ขจรศิลป์ (2538) ซึ่งกล่าวว่า กิจกรรมนักศึกษาเป็นกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรง แต่เป็นกิจกรรมที่นักศึกษา ร่วมกันจัดขึ้น ก่อให้เกิดผู้นำได้ ดังนั้นสถาบันการศึกษา ควรมีการส่งเสริมให้นักศึกษาทำกิจกรรม นักศึกษา ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ และเกิดประสบการณ์ตรงจากการทำงาน เพราะการทำงานใน ตำแหน่งผู้นำ นักศึกษาจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน มีการติดต่อประสานงานกับอาจารย์

และบุคคลภายนอกมาก จึงเป็นการเพิ่มทักษะและประสบการณ์ทางด้านสังคม และการทำงานให้กับนักศึกษาเป็นอันมาก การทำงานและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสโมสรนักศึกษา เป็นการฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ซึ่งเป็นการสร้างภาวะผู้นำให้แก่ให้นักศึกษาให้สามารถนำทักษะและประสบการณ์ ออกไปปฏิบัติงานในโลกของความเป็นจริงได้เป็นอย่างดี

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง สภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล กับภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล จากผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล ไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำ ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ลำเนาวิ ขจรศิลป์ (2538) กล่าวว่า พฤติกรรมของนักศึกษามีส่วนสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษามาก จากการวิจัย นักศึกษาพยาบาลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ สภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล ดังนี้ สภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต คือ สถานที่นั่งเล่นพักผ่อนหย่อนใจ ควรมากกว่านี้ ห้องอ่านหนังสือควรมากกว่านี้ ห้องสมุดควรมีตำรา วารสาร และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ มากกว่านี้ รวมทั้งควรเปิดบริการนอกเวลาราชการ และในวันเสาร์ - อาทิตย์ เพื่อที่จะได้ค้นคว้าเพิ่มเติมมากขึ้น สื่อการเรียนการสอนควรทันสมัย และมีจำนวนเพียงพอ ส่วนสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งมีชีวิต คือ ภายในวิทยาลัยพยาบาลควรปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้น เพื่อความร่มรื่น และสวยงาม จำนวนนักศึกษาในหอพักแต่ละห้องมีจำนวนนักศึกษามากเกินไป ทำให้เกิดความแออัด จำนวนอาจารย์มีจำนวนไม่เหมาะสมกับจำนวนนักศึกษา คือ มีจำนวนน้อยเกินไป และประการสุดท้าย สภาพแวดล้อมทางจิตสังคม อาจารย์ควรสนับสนุนให้นักศึกษามีการทำกิจกรรมนักศึกษาอย่างเต็มที่ และควรยอมรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษาเพิ่มขึ้น

ตอนที่ 3 การพยากรณ์ภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล

ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มี 2 ตัว คือ สภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 16.51 ตัวพยากรณ์ที่มีความสำคัญ หรือมีน้ำหนักมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล แสดงให้เห็นว่า สภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล ทำให้เกิดภาวะผู้นำมากขึ้น เนื่องจาก สภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษามีส่วนสัมพันธ์กับพฤติกรรมของนักศึกษา และมีส่วนช่วยพัฒนานักศึกษามาก (ลำเนาวิ ขจรศิลป์, 2538)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สถาบันการศึกษาพยาบาล ควรเห็นถึงความสำคัญ และให้การสนับสนุน กิจกรรมนักศึกษา ให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนักศึกษาเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งสอดแทรก กิจกรรมที่ก่อให้เกิดภาวะผู้นำ เข้าไปในการจัดการเรียนการสอนด้วย นอกจากนี้ควรมีการประชุม สัมมนาผู้นำนักศึกษา การเปิดสอนวิชาการฝึกทักษะผู้นำ การฝึกอบรมนักศึกษาให้มีลักษณะผู้นำ

2. สถาบันการศึกษาพยาบาล ควรคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาล ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต สภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งมีชีวิต และสภาพแวดล้อมทาง จิตสังคม เนื่องจาก ส่งผลถึงพฤติกรรมของนักศึกษา สภาพแวดล้อมที่ดี ย่อมทำให้นักศึกษาเกิด พฤติกรรมที่ดี (Pace, 1984 อ้างถึงใน สำเนาฯ ขจรศิลป์, 2538) กล่าวว่า ในสถาบันอุดมศึกษา ทุกประเภท สิ่งที่ทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมที่ทำให้นักศึกษา เกิดความรู้สึกว่า มีความเป็นมิตร ให้การสนับสนุน และให้ความช่วยเหลือ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยในเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล ใน ทุก ๆ ด้าน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการส่งเสริมภาวะผู้นำของนักศึกษาพยาบาล

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมภาวะผู้นำในนักศึกษา พยาบาล

3. ควรทำการศึกษา ในทางกลับกันว่า นักศึกษาพยาบาลที่มีภาวะผู้นำสูง มีการพัฒนาความเป็นผู้นำอย่างไร